

TRAGOM UMJETNIČKE ZBIRKE DR. HERMANNA WEISSMANNA, S OSVRTOM NA DJELA U MUZEJU SLAVONIJE

Hermann Weissmann (1884.–1943.(?)), osječki odvjetnik i kolekcionar; tijekom Drugoga svjetskog rata Muzeju Slavonije dijelom je darovao, a dijelom je u Muzeju pohranio svoju zbirku koju čine obiteljska knjižnica, numizmatička zbirka te zbirka slika i grafika. Članak donosi pokušaj rekonstrukcije tijekom darovanja zbirke Weissmann te analizu popisa umjetnina, koji su nastajali 1941., 1946. i 1947. godine. Objavljeni su rezultati istraživanja provenijencije umjetnina Zbirke slika i okvira, koji sedam slika identificiraju kao dio zbirke dr. Weissmanna.

Andreja Šimičić

Muzej Slavonije
Trg sv. Trojstva 6
HR-31000 Osijek
andreja.simicic@mso.hr

Izvorni znanstveni rad

UDK: UDK 027.1Weissmann, H.
7.0:069(497.543Osijek)

Ključne riječi: Hermann Weissmann, Osijek, umjetnička zbirka, provenijencija

UVODNO

Hermann Weissmann (1884. – 1943.(?)), osječki odvjetnik i kolekcionar, tijekom Drugoga svjetskog rata Muzeju Slavonije dijelom je darovao, a dijelom u Muzeju pohranio svoju zbirku koju su činile obiteljska knjižnica, numizmatička zbirka te zbirka slika i grafika.¹ I dok su knjižnica i numizmatička zbirka sačuvane kao cjelina, zbirka slika i grafika razdijeljena je među osječkim baštinskim ustanovama – Muzejom likovnih umjetnosti, Državnim arhivom te Muzejom Slavonije.² U Muzeju Slavonije likovna djela pohranjena su u dva muzejska odjela, Povijesnom i Odjelu umjetničkog obrta. Istraživanje provenijencije umjetnina Zbirke slika i okvira Odjela umjetničkog obrta identificiralo je sedam umjetnina koje su bile dijelom zbirke Hermanna Weissmanna. Budući da na slikama ne postoji oznaka pripadnosti dr. Weissmannu, istraživanje se temeljilo na dokumentaciji sačuvanoj u Dokumentarnoj zbirci Povijesnog odjela Muzeja: redovitim spisima Muzeja te dokumentima vezanima uz Arheološki klub Mursa, čiji je član dr. Weissmann bio.

U kontekstu istraživanja likovne ostavštine dr. Weissmanna vrlo je vrijedan izvor podataka i knjižnica koju je stvarao. Naime, velik dio knjižne zbirke čine monografije povijesno-umjetničkih razdoblja i vrhunskih likovnih umjetnika te vodiči kroz europske muzeje. Znan dio fonda posvećen je također hrvatskoj suvremenoj likovnoj umjetnosti, pregledima umjetnosti i kulture, katalogima izložbi. Već i kratka analiza fonda knjižnice dr. Weissmanna upućuje da ga je zanimala likovna umjetnost te da je svoju likovnu zbirku zacijelo stvarao promišljeno.³

- 1 Ostavština Hermanna Weissmanna djelomično je objavljena u nekoliko radova: HERMINE GÖRICKE-LUKIĆ, *Numizmatička oprema iz Muzeja Slavonije – kovčezi, ormari, kutije, kartoni*, Osječki zbornik, 29 (2009.), 167. - 175.; VALENTINA RADOŠ, *Biblijski motivi u grafikama Abela Panna – prilog poznavanju zbirke grafika i crteža 20. stoljeća u galeriji likovnih umjetnosti, Osijek, Osječki zbornik*, 29 (2009.), 263. - 267.; BLANKA SALATIĆ, *Knjižnica osječkog odvjetnika Hermanna Weissmanna: pravna grada*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 53, 3. - 4. (2010), 166-171., URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/400/395>
- 2 Muzej likovnih umjetnosti nastao je kao Galerija likovnih umjetnosti izdavanjem najvrjednijih djela likovnih umjetnosti iz fundusa Muzeja Slavonije 1954. godine, kada je i dio umjetnina zbirke dr. Weissmanna postao dio fundusa novoosnovane Galerije. Na podatcima o građi u Muzeju likovnih umjetnosti zahvaljujem kolegama Valentini Radoš, Ivanu Rothu i Danielu Zecu, a na podatcima i dokumentaciji iz Muzeja Slavonije i Državnog arhiva kolegama Anti Grubišiću, Grguru Marku Ivankoviću i Danielu Jelašu.
- 3 Na nesebičnoj kolegijalnosti pri pretraživanju knjižne ostavštine dr. Weissmanna zahvaljujem voditeljici Odjela knjižnice, dr. sc. Marini Vinaj, knjiž. savjetnici.

TKO JE BIO HERMANN WEISSMANN?

Rođen je u Virovitici 1884. godine u židovskoj trgovačkoj obitelji.⁴ Otac Jakob bavio se otkupom poljoprivrednih proizvoda te je djeci omogućio dobro obrazovanje: brat Srećko vodio je trgovačko poduzeće u Virovitici, a Karlo je diplomirao medicinu u Beču i 1921. godine završio specijalizaciju na Charité – Universitätsmedizin u Berlinu. S partnerom, dr. Julijem Bathoryjem, u Osijeku je 1928. otvorio sanatorij u vili ravnatelja paromlina Union u današnjoj Radićevoj ulici.

Najstariji sin Hermann pravo je studirao u Beču, na zagrebačkom Pravnom fakultetu doktorirao je 1910. godine, a odvjetnik je od 1914. godine. U Osijeku je početkom 1920-ih godina otvorio odvjetničku praksu i počeo obiteljski život. Godine 1921. oženio se Ivanom Terezom rođ. Stein i 1922. godine rođena im je kći Zdenka.⁵ Dr. Weissmann bio je istaknut javni i kulturni djelatnik grada Osijeka, član uprave Židovske bogoštovne općine Gornji grad, između 1913. i 1922. godine član osječke masonske lože Budnost te član Arheološkog kluba, odnosno Društva prijatelja starina, „Mursa”. Kao bibliofil prikupljao je važna suvremena te raritetna knjižna izdanja, a osim toga stvarao je numizmatičku te likovnu umjetničku kolekciju, i to na dvije lokacije – u pisarnici na adresi Radićeva ulica 9 te u svome domu na Gajevu trgu 4.

S početkom Drugoga svjetskog rata, kao istaknuti Židov, dr. Weissmann nestaje iz javnog života. Iako ga neko vrijeme prijatelji i poznanici pokušavaju spasiti od neizbježne tragične sudbine, s najbližom obitelji, suprugom Tessom i kćeri Zdenkom, 1942. godine deportiran je u logor Tenja pokraj Osijeka, odakle su osječki Židovi vlakovima slani u koncentracijski logor Auschwitz. U literaturi se navodi da je umro u logoru u kolovozu 1942. godine, kada je i deportiran, no pojavila se mogućnost da je još 1943. godine dr. Weissmann ipak bio živ. Njegovo se ime, naime, javlja na popisu osoba koje su se nalazile u sanatoriju dr. Đure Vranešića u Zagrebu.⁶ Nakon završetka Drugoga svjetskog rata ipak se nije vratio u Osijek, niti se išta doznalo o njemu i njegovoj obitelji. U glasniku *The Palestine Gazette* iz 1947. godine objavljeno je da dr. Karl Weissmann, brat pokojnog Hermanna Weissmanna iz Osijeka, pokreće ostavinski postupak – iza nepoznate sudbine

- 4 Otac Jakob i majka Adela, rođ. Levald u Viroviticu su se doselili iz Pečuha između 1879. i 1884. godine, tih godina rođeno im je dvoje djece – kći Erzsébet (Elizabeta) 1879. u Pečuhu i 1884. Hermann u Virovitici. Elizabeta je živjela u Pečuhu, udala se za Šandora Fuchsa s kojim je imala dvoje djece: Ferenza i Edit. Umrla je u Pečuhu 1917. godine. prema: www.geni.com/people (pristupljeno 30. siječnja 2019.) Podatci o obitelji preuzeti iz članka u časopisu: LJUBO RUBEN WEISS, *Obitelj Weissmann*, Ruah Hadaša: Glasilo Židovske vjerske zajednice Bet Israel, X/30 (2015./5775.), 50. - 52. (dostupno također na internetskoj stranici: https://issuu.com/betisrael/docs/ruah_30/50), zatim ZLATA ŽIVAKOVIĆ KERŽE, Židovi u Osijeku (1918. -1941.), Židovska općina Osijek, Osijek, 2005.; ZLATA ŽIVAKOVIĆ KERŽE, *Stradanja i pamćenja: holokaust u Osijeku i život koji se nastavlja*, Hrvatski institut za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, Židovska općina Osijek, Osijek, Tiskara Pauk, Cerna, 2006.; LJILJANA DOBROVŠAK, Židovi u Osijeku: od doseljavanja do kraja Prvog svjetskog rata, Židovska općina Osijek, Čarobni tim d.o.o., Osijek, 2013.
- 5 BLANKA SALATIĆ, (bilj. 1), *Zavičajnici grada Osijeka: 1901. - 1946.*, (priř.) S. Sršan i V. Matic, Državni arhiv, Osijek, 2003., 855. (u *Zavičajnicima...* upisan kao dr. Herman Vajzman, ali na sačuvanoj dokumentaciji potpisivao se kao Hermann Weissmann)
- 6 MILAN GAVROVIĆ, Čovjek iz Krležine mape: život i smrt dr. Đure Vranešića. Zagreb, 2011., 130.

čovjeka ostala je notica pokrajinskog suda u Haifi, jedna od bezbroj tih poratnih godina.⁷ Predmeti zbirke Weissmann sačuvani u baštinskim ustanovama svjedočanstvo su i primjer tragične sudbine jednog erudita i intelektualca, *pars pro toto*.

Kao član Društva prijatelja starina „Mursa“, skupine intelektualaca i drugih javnih osoba angažiranih oko prikupljanja osječke baštine i njezina čuvanja u osječkom muzeju, aktivno je sudjelovao u kulturnom životu muzeja, možemo reći i grada Osijeka. Sačuvani i objavljeni zapisnici sjednica izvor su za povijest muzeja te prikupljanja građe i svih događanja koja su se zbivala oko muzejskih izložbi i postava. Iz zapisnika također iščitavamo međuljudske odnose te društvena zbivanja u predratno vrijeme. Rekonstruirajući predratne i prve ratne godine, pratimo život dr. Weissmanna kao primjer tragedije Židova aktivnih u javnom životu, od cijenjene i u javnosti poštovane osobe sve do nestajanja iz javnog života. U vrijeme osnivanja Arheološkog kluba 1933. godine dr. Weissmann izabran je u upravni odbor kluba, zatim 1935. u nadzorni odbor, otkad više ne prisustvuje redovitim mjesečnim sastancima. Zaprepašujuća je spoznaja da se 1939. godine, kada je i dalje jedan od trojice članova nadzornog odbora, o dr. Weissmannu na sastancima razgovara u trećem licu, kao o osobi koja nema veze s Društvom. Tako su u zapisnicima zabilježena promišljanja i dogovori članova Arheološkog kluba o fotografiranju perocrteža „iz knjige skica Hötendorfa iz g. 1840. koju posjeduje dr. Weisman“.⁸ Fotografiranje predlaže Lujo Plein u lipnju 1939. godine. Tek na sjednici u listopadu Plein izvješćuje da je bio kod dr. Weissmanna, koji pristaje na fotografiranje, ali još u svibnju 1940. ti perocrteži nisu fotografirani, nego se iz mjeseca u mjesec spominje potreba fotografiranja. Prije no što se realiziralo fotografiranje, na snagu su stupili tzv. rasni zakoni, koji su se izravno ticali dr. Weissmanna i njegove obitelji.

Itekako svjesni činjenice da je dr. Weissmann kao Židov u velikoj opasnosti, prijatelji su mu pokušali pomoći da što sigurnije preživi rat u svome stanu. Vrijeme je pokušao kupiti darovnicom općini (odnosno gradu) Osijeku svoje zbirke – knjižnice, numizmatike i zbirke hrvatskih slikara, kako je već spomenuto.

DAROVANJE ZBIRKE WEISSMANN

U Muzeju Slavonije čuva se dopis načelnika Slobodnoga i kraljevskog grada Osijeka Josipa Milovca od 22. srpnja 1941., kojim se on obraća ravnateljstvu redarstva Velike Župe Baranja i predstojniku Gradskog redarstva u Osijeku, ravnatelju Stanku Puratiću, te ih obavještava o zamolbi dr. Weissmanna i izvještava da je već umoljen dr. Josip Bösendorfer, vršitelj dužnosti kustosa gradskog muzeja, da pregleda knjižnicu i zbirke. Dok zbirke ne budu pregledane, moli redarstvo da dr. Weissmann ostane živjeti u svome stanu na Gajevu trgu.⁹

7 *In the district court of Haifa...* The Palestine Gazette: published by Authority, 1627 (6. studenoga 1947.), 1209.

8 *Arheološki klub »Mursa«: zapisnici sjednica 1933. - 1944.*, (priř.) Ante Grubišić, Osijek, Muzej Slavonije, 2005., 159.

9 MSO, PO, DZ, *Redovni spisi*, Vrlo pošovani g. ravnatelju!... 22. 7. 1941., strojopis.

Vjerojatno savjetovan od prijatelja bliskih vlasti dr. Weissmann, osim u Poglavarstvo, dopis sa zamolbom šalje i velikom županu. Tako on 12. kolovoza piše dr. Stjepanu Heferu, velikom županu Velike župe Baranja, da je spreman gradu Osijeku darovati svoju zbirku knjiga, numizmatičku zbirku te zbirku hrvatskih slikara, a pritom moli da mu se dopusti ostanak u stanu na Gajevu trgu 4, s time da navedeni predmeti mogu ostati u stanu bez naknade. Također je spreman platiti izradu stručnog kataloga na temelju kojeg bi se mogao izraditi popis darovanih umjetnina.¹⁰ Veliki župan upućuje dopis Gradskom poglavarstvu da se ponuđeni predmeti popišu kako bi se sastavio darovni ugovor. Sljedeći je korak prijedlog dara nadležnom Ravnateljstvu za gospodarstvenu ponovu (Ured za podržavljene imetak Odjela za novčarstvo, državnu imovinu i dugove Ministarstva državne riznice NDH) koje donosi rješenje. U dopisu veliki župan izvješćuje da je dr. Weissmannu, iz zdravstvenih razloga, dopušten ostanak u svome stanu na Gajevu trgu.¹¹ U Gradskom poglavarstvu određeno je da se izda nalog muzejskom povjereniku dr. Josipu Bösendorferu da što hitnije sastavi popis. Donačelnik grada Osijeka upućuje dr. Bösendorferu dopis u kojem ga obavještava da je darovanje odobrila osječka podružnica Državnog ravnateljstva za gospodarstvenu ponovu (rješenjem od 9. rujna 1941., broj 1546) te gradska općina prihvatila zaključkom gradskog donačelnika (13. rujna 1941., red. br. 372).¹² Bösendorferu je prepuštena odluka hoće li umjetnine ostaviti u postojećim prostorima ili će ih prenijeti u muzej te se poziva da odmah izradi popis darovanih predmeta kako bi se sastavio darovni ugovor.

U međuvremenu 2. listopada u Zagrebu državni tajnik Odjela za visoke škole i znanstvene zavode Ministarstva nastave Veršić upućuje dopis upravitelju Hrvatskog državnog arheološkog muzeja (na njihov dopis od 27. rujna) u kojem mu naređuje da se u predmetu zbirke i knjižnice dr. Weissmanna ima postupati u skladu sa zakonskom odredbom o zabrani otuđivanja i izvažanja starinskih, umjetničkih, kulturno-povijesnih i prirodnih spomenika na području NDH od 12. svibnja 1941. te da se predmeti smiju predati samo Hrvatskom državnom arheološkom, odnosno *Hrvatskom državnom povjestnom muzeju* u Zagrebu, *nikako gradskom muzeju ili Arheološkom klubu „Mursa“ u Osijeku*, ističe se u dopisu.¹³

Komisijski je 17. listopada godine sastavljen zapisnik s popisom slika i knjiga koje nisu predviđene za darovanje općini grada Osijeka, Hrvatskom arheološkom muzeju, Hrvatskom narodnom historijskom muzeju i Teološkom fakultetu Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, nego su popisane kao legat - pod točkom 1. dr. Weissmann izjavljuje da svoju pravničku biblioteku te sve slike s popisa poslije svoje smrti

10 MSO, PO, DZ, *Redovni spisi*, Blagorod. gospodinu / Dr. Stjepanu Heferu... 12. 8. 1941., strojopis

11 HR-DAOS-6, *Fond Gradsko poglavarstvo Osijek, 1941. - 45*, Kut. 5305, spis 42305/41, odluka od 18. kolovoza 1941.

12 MSO, PO, DZ, *Redovni spisi*, GRADSKO POGLAVARSTVO OSIEK, Broj: 49.192-1941. ... 20. 9. 1941.

13 MSO, PO, DZ, *Redovni spisi*, Nezavisna Država Hrvatska, Ministarstvo nastave... 2. 10. 1941.

ostavlja Općini grada Osijeka. Zapisnik je sastavljen u stanu na Gajevu trgu te u pisarnici u Radićevoj ulici.¹⁴ Slike i grafike popisane su prema prostorijama u kojima se nalaze, u četiri sobe u pisarnici, zatim u dvije sobe u prizemlju stana te u dvije sobe na katu stana, ukupno 34 slike u pisarnici (ulja, grafike, skice) i u stanu 29 slika (ulje, akvareli). Zapisnik završava napomenom da je dr. Weissmann upoznat da se iz tih prostorija navedene slike ne smiju *otudjiti ni odstraniti... do daljnje odredbe vlasti*.¹⁵

Već u prosincu dr. Weissmann mora hitno isprazniti svoju pisarnicu, kako stoji u zapisniku sa sjednice Društva prijatelja starina „Mursa” od 4. prosinca 1941. godine.¹⁶ Za Muzej Slobodnoga i kraljevskog grada Osijeka dr. Bösendorfer je 2. prosinca potpisao potvrdu s popisom predmeta koje je preuzeo u pohranu. Za muzej tada preuzima ukupno 46 slika. Čini se da je u mjesec i pol dana, koliko je prošlo između popisa umjetnina prema prostorijama u pisarnici i u stanu te ovoga popisa, ipak došlo do premještanja slika jer se na drugom popisu pojavljuju neke slike koje su se do listopada nalazile u stanu. Riječ je o dva ulja na drvu, slika opisana kao *Jedna slika uljena na drvu (Seljaci u gostioni)* nalazila se u prvoj sobi u prizemlju i... *ulje od Vinea (Markiz)* u prvoj sobi na prvom katu stana na Gajevu trgu.

Upravo je prijedpor oko knjižnice i likovne zbirke dr. Weissmanna dodatno motivirao osječke intelektualce i političare u nastojanju da se osječki muzej proglašati državnim, kako bi se u Osijeku mogli zadržati svi muzejski i vrijedni predmeti koji se nalaze u Osijeku i okolici. Predsjednik Murse Milan Blažeković u veljači 1942. na sastanku Murse upozorava da bi podržavljenje muzeja omogućilo da u Osijeku ostane Weissmannova knjižnica koja već zapečaćena u kutijama čeka otpremanje za Zagreb.¹⁷ Jesu li i slike bile iste sudbine, nije precizirano. Kada je u travnju 1942. Muzej Slobodnoga i kraljevskog grada Osijeka podržavljen, cjelovita zbirka Hermanna Weissmanna nalazila se u Osijeku. Stan na Gajevu trgu, gdje je bio smješten dio slika s popisa, komisijski je otpčaćen 13. travnja. Zapisnikom je potvrđeno da su sve slike na mjestu kako su zabilježene zapisnikom od 17. listopada 1941. godine.¹⁸

Još jedan popis pokretnina dr. Weissmanna sastavljen je u studenome 1946. godine – predmeti su popisani prema tri lokacije: u Državnom muzeju u Osijeku, gdje se nalaze slike, grafike, fotografije te ormari i vitrine za knjige; zatim u Zemaljskoj banci za Hrvatsku novac i zlatni predmeti te u stanu dr. Karla Weissmanna u Radićevoj ulici 9, gdje se nalazio ured dr. Hermann, namještaj i čilimi.

Godine 1947. nasljednici dr. Weissmanna, njegova braća Karlo i Srećko te nećaci Edita i Franjo Fuks, javili su se u muzej zbog ostavinske imovine te je tada sastavljen konačni popis predmeta iz ostavštine dr. Hermanna Weissmanna koji su zbog kulturno-povijesne vrijednosti izlučeni iz cjelokupne ostavine i službeno popisani kao legat.¹⁹

Analizom navedenih popisa umjetnina identificirano je sedam slika koje su najvjerojatnije bile u vlasništvu dr. Weissmanna, a danas su dio Zbirke slika i okvira Muzeja Slavonije.

IZVORNI SMJEŠTAJ UMJETNINA

U odvjetnikovoj pisarnici u Radićevoj ulici umjetnina su popisane u četiri sobe; najveći broj umjetnina smješten je u prve dvije sobe, dok su se u trećoj nalazile četiri i u četvrtoj samo jedna umjetnina.

Prema popisu u prvoj sobi nalazilo se 14 bakroreza, od kojih je 12 bakroreza starog Osijeka, jedan s prikazom Dubrovnika te jedan pod nazivom *Taoci*. Osim bakroreza u sobi su popisana tri crteža Huga Conrada von Hötendorfa te karikatura Ljube Wenera *Hrvatski Olimp*.²⁰ Prema prijepisu popisa pokretnina koje se nalaze u Muzeju iz 1947. godine, nabrojeno je nekoliko bakroreza Osijeka, no u tom popisu navedene su vedute staroga Osijeka, kao i intimni romantični prizori s gradskih ulica Branka Šenoa tako da nije moguće točno rekonstruirati koji su bakrorezi izloženi. No zaključujemo da su navedenu sobu ukrašavale romantičarske vedute krajolika i gradske vedute izrađene u grafičkim tehnikama.

Veduta Dubrovnika i bakrorez *Taoci* nisu identificirani, tako ni mjesto gdje se danas nalaze.

U drugoj sobi u pisarnici nalazile su se također grafike i crteži te jedna slika slikana uljem. U popisu su navedena dva drvoreza Josipa Zormanca – *Luka* i *Perivoj* te dva bakroreza Milenka Gjurića, *Tri starca* i *Glava*.²¹ Na popisu se navodi bakrorez Vladimira Filakovca pod nazivom *Obala rijeke*. Kako je u monografiji Vladimira Filakovca iz 2009. izrađen popis djela, pretpostavljamo da bi navedeni bakrorez mogao biti rani Filakovčev rad iz 1912. *Uz Dunav, na obali Laginagos u Budimpešti*, koji se nalazi u Muzeju likovnih umjetnosti.²² Ističe se pet Hötendorfovih skica, vjerojatno dio cjeline iz 1840. godine koju je Lujo Plein htio fotografirati za Arheološki klub Mursa.²³

14 MSO, PO, DZ, *Redovni spisi*, ZAPISNIK od 17. listopada 1. 941. sastavljen ..., strojopis, paginirano.

15 isto, str. 3

16 *Arheološki* (bilj. 8), 207.

17 Isto, str. 208.; MSO, PO, DZ, *Redovni spisi*, Dopis koji gradski načelnik Galovac upućuje doglavlniku i ministru Budaku: GRADSKO POGLAVARSTVO OSIEK, Broj: 57.532-1941. (18. 10. 1941.).

18 MSO, PO, DZ, *Redovni spisi*, ZAPISNIK od 13. travnja 1942

19 Dokument se čuva u Knjizi izlaska Muzeja Slavonije, a nosi ur. broj: 258/47 (predmet: izlučenje nekih predmeta iz ostavine dra Hermanna Weissmanna).

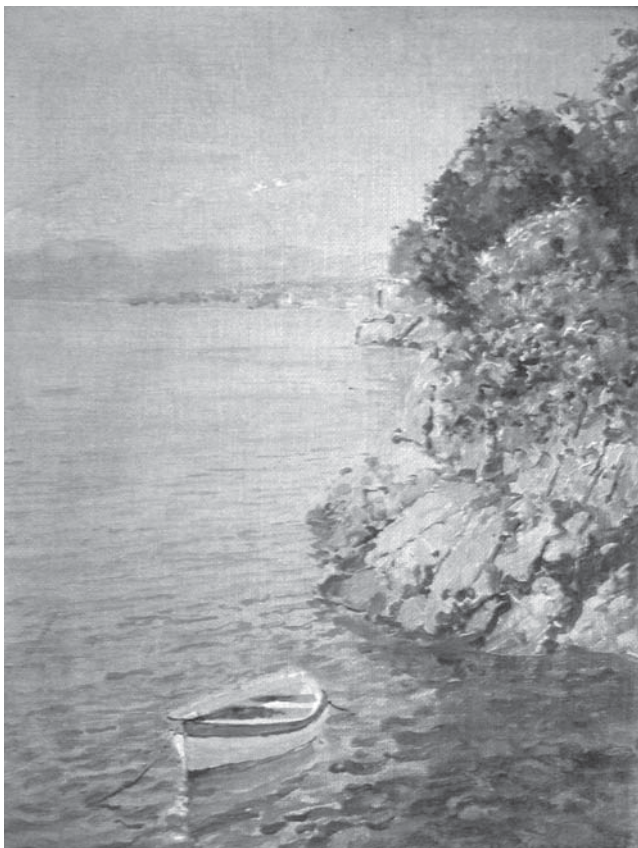
20 Ljubo Rozanović Werner (Vukovar, 1898. – Osijek, 1967.) je u Osijeku izlagao karikature u travnju 1920. godine; jedna od izloženih mogla je postati dijelom Weissmannove zbirke. OTO ŠVAJČER. *Likovna kronika Osijeka: 1850. – 1969. godine*, Galerija likovnih umjetnosti, Osijek, 1991., 101.

21 Milenko D. Gjurić (Zemun, 1894. – Zagreb, 1945.), slikar i grafičar, u nekoliko je navrata izradio grafike s prikazom triju starih Bosanaca u razgovoru te bi Weissmannov bakrorez staraca mogao biti spomenuti prikaz Bosanaca u razgovoru. U Osijeku je izlagao 1922., 1923. te 1937. godine.

22 JELICA AMBRUŠ. Vladimir Filakovac: 1892. – 1972., Osijek, Galerija likovnih umjetnosti, Zagreb, Institut za povijest umjetnosti, 2009., 112., 132.

23 Vidi bilj 8.

Sl. 1 M. Gvozdanović (?). *Obala Sušaka*, oko 1936.; ulje na platnu, 25,5 x 20 cm; sign.: d. d. M. GVOZDANOVIĆ, MSO-206055/1-2

Uz grafike i skice u drugoj sobi izložena je slika uljem autora Gvozdenovića u popisu navedena kao *Barke*. Slika je identificirana u Zbirci slika i okvira kao slika *Obala Sušaka*, inventarne oznake MSO-206055. Naziv slike nalazi se na poleđini slike, zapisan preko zaštitnog kartona. Riječ je o slici manjeg formata, slikanoj uljem na platnu kaširanom na karton i uokvirenoj u drveni bronzirani okvir. Prikazuje morski krajolik s barkom u prvom planu te niskim raslinjem na desnoj polovici slike. Zapis na poleđini upućuje da je slika kupljena za 180 dinara na umjetničkoj izložbi održanoj u prosincu 1936. godine. Ta je slika jedina slika iz pisarnice koja je sačuvana u Zbirci slika i okvira.

Sve slike iz druge sobe zatečene su i popisane u Muzeju 1947. godine.

U trećoj sobi u pisarnici izložene su četiri umjetnine – dva bakroreza i dvije slike slikane uljem na drvu. Prema popisu riječ je o koloriranom bakropisu *Toranj*, francuskom bakropisu *Raj* te dvije slike na drvu uz koje je navedeno bakropisu *Adam i Eva u Raju*, identificiran je kao moguće djelo židovskog umjetnika Abela Panna, koji je 1931. i 1933. izlagao u Zagrebu, sačuvan u Galeriji, danas Muzeju likovnih umjetnosti.²⁴ Sve četiri umjetnine nalaze se na oba popisa.

²⁴ RADOŠ (bilj. 1), 265.

U četvrtoj sobi nalazi se linorez Vladimira Filakovca, najvjerojatnije linorez *Leda s labudom*, kako je nazvan na drugom popisu. U monografiji Vladimira Filakovca iz 2009. navedeni linorez nije publiciran ni spomenut.²⁵

U stanu dr. Weissmanna na Gajevu trgu umjetnine su također popisane po sobama u prizemlju i na katu. Uglavnom je riječ o uljima na platnu, no te umjetnine uglavnom se ne nalaze na popisu iz 1947. godine.

U prvoj sobi u prizemlju u listopadu 1941. zatečeno je sedam slika: za dvije slike ne navodi se tehnika, dva su akvarela te tri ulja; autorstvo se bilježi kod dvije slike: Henzen i Kremzir.²⁶ Henzen je autor slike *More*, akvareli prikazuju dvije luke i rad su neutvrđenog slikara. Tehnikom ulja slikana su dva djela neutvrđenih autora: jedna slika prikazuje seljake u gostionici, druga majku s dvoje djece, autor trećeg ulja, *Majka i kćerka u kuhinji*, neidentificirani je slikar Kremzir. U prvoj sobi prizemlja nalazila se još slika *Seljak* nepoznatog majstora. Iz ove sobe tri ili četiri slike identificirane su u Zbirci slika i okvira.

Sl. 2 Aleksej Vasiljevič Hanzen. *Vila Solitudo*, vj. 1922./23.; ulje na platnu: 54,5 x 78 cm; u okviru: 64 x 87 cm, MSO-206046/1-2

U Muzeju se čuva jedna slika poznatog marinista Alekseja Vasiljeviča Hanzena (Odesa, 1876. – Dubrovnik, 1937.), inventarne oznake MSO-206046, no postoje dvojbe radi li se baš o slici iz zbirke Weissmann. Slika prikazuje dubrovački krajolik s ljetnikovcem, u prvom planu mol i dvije barke u uvali, u drugom planu ljetnikovac Gundulić-Ghetaldi, odnosno hotel *Vila Solitudo*. Slika je u starom muzejskom inventaru nosila inventarni broj S-99 i pri inventarizaciji dobila opisni naziv *Vila Solitudo u morskoj dragi*, što je sačuvano na inventarnoj naljepnici smještenoj na gornjoj letvici podokvira.

Na poleđini slike nalazi se nekoliko zapisa koji pomažu pri rekonstrukciji povijesti slike. Sačuvana su dva zapisa koja upućuju na izložbu na kojoj je slika izlagana: grafitnom olovkom zapisano je *Vila Solitudo od Hansen-a*

²⁵ AMBRUŠ (bilj. 22)

²⁶ O slikaru Alekseju Vasiljeviču Hanzenu u Hrvatskoj vidi: SANJA ŽAJA VRBICA, *Hrvatska slikarska dionica ruskog marinista Alekseja Hanzena*, *Ars Adriatica*, 8 (2018.), 163. - 178.; a slikar prezimena Kremzir u dosadašnjim istraživanjima nije identificiran.

Din 5000 te naljepnica s plavim rubom na kojoj je zapisan vjerojatno kataloški broj slike na izložbi: 8./umj. Na lijevoj letvici podokvira nazire se ovalni pečat Gradskog poglavarstva grada Osijeka: u središtu štit i uokolo natpis **POGLAVARSTVO SL. I KR. GRADA OSIJEK**, koji upućuje da je u jednom trenutku slika bila u vlasništvu Grada Osijeka.

Aleksej Hanzen održao je u Osijeku izložbu u studenome 1923. godine, kada je slika najvjerojatnije i kupljena. Iako je katalog izložbe, barem deplijan, s popisom izloženih djela i cijenom, zasigurno bio tiskan, tijekom dosadašnjih istraživanja nije pronađen niti je u lokalnim glasilima objavljen popis kupaca slika. Dosadašnja istraživanja provenijencije slika iz zbirke utvrdila su da je Gradsko poglavarstvo kupovalo slike za muzejski fondus, time je moguće da je također i ovu sliku za muzej pribavio Grad. No u Muzeju likovnih umjetnosti nalazi se ulje na platnu navedenog autora pod nazivom *Remorker vuče jedrenjak na uzburkanom moru* te će daljnje istraživanje otkriti koja slika potječe iz Zbirke Weissmann.

Sl. 3 Adriaen Brouwer (?). *Veselo društvo*, 1620-ih/30-ih; ulje na drvu: 28 x 21 cm; sign.: nema; MSO-206058

U popisu navedena uljena slika na drvu vjerojatno je slika *Veselo društvo*, djelo flamanskog baroknog slikarstva, inventarne oznake MSO-206058. Prikazuje interijer krčme s naturalistički predstavljenim likovima naglašenih izraza lica. U tamnoj krčmi svjetlost dolazi s prozora smještenog na lijevom rubu slike. Padajući odozgo ukoso, osvjetljava stol sa seljacima ostavljajući interijer krčme u polumraku.

Analiza teme, prikaza likova, kolorita autorstvo slike usmjerava prema flamanskom slikaru žanr-scena Adriaenu Brouweru, često nazivanom slikarom emocija.²⁷ Slika je zanimljiva u okviru cjelokupne zbirke dr. Weissmanna, koju uglavnom čine djela prva tri desetljeća 20. stoljeća te nekoliko djela 19. stoljeća, i bit će zanimljivo istražiti provenijenciju te način ulaska slike u zbirku.

Sl. 4 neutvrđeni slikar. *Veduta s marinom*, druga polovica 19. stoljeća, akvarel na papiru: 24,5 x 35 cm; sign.: nema; MSO-209618

U Muzeju Slavonije nalaze se dvije nesignirane vedute gradskih luka uokvirene u identične okvire. Riječ je o akvrelima malog formata, inventarnih oznaka MSO-209618 i MSO-209619. Pri upisu predmeta u zbirku nisu utvrđeni oblik, izvor ni vrijeme nabave umjetnina. Akvareli su zasigurno rad jednog umjetnika, obje slike vjerno opisno prikazuju užurbani život gradova uz more, prepoznajemo žanr-prizore s malim skupinama ljudi, prikaz jedrenjaka i arhitekture. Uokvirene su u drveni crni okvir ukrašen pozlaćenim pojasom s ornamentiranom pozlaćenom letvicom. Kao mogući slikar tih akvarela spominje se cijenjeni bečki akvarelist Rudolf von Alt (1812. – 1905.), sin Jakoba von Alta, uglednog slikara austrijskog bidermajera.²⁸ Otac Jakob je na svoja putovanja na kojima su nastajali brojni pejzaži i gradske vedute, po kojima zauzima važno mjesto u povijesti austrijskog slikarstva 19. stoljeća, vodio sinove Rudolfa i Franza. Ta su putovanja bila prava pouka *in situ* i jasno je da se počeci slikarstva Rudolfa von Alta vežu uz navedene teme. Jakob i Rudolf proputovali su i današnjom Hrvatskom, a poznata je njihova povezanost sa slavonskim i srijemskim plemićkim obiteljima Pejačević i Eltz.²⁹ Kako je u knjižnici dr. Hermana Weissmanna sačuvan katalog aukcije djela Rudolfa von Alta održane 1906. u Galeriji Miethke u Beču, istraživanja provenijencije dvaju akvarela nastaviti će se u smjeru bečkog umjetničkog tržišta.³⁰

27 Tijekom 2018. godine u belgijskom muzeju MOU Museum Oudenaarde održana je retrospektivna izložba *Adriaen Brouwer, Meester van Emoties*. Na žalost, ni nakon nekoliko pokušaja stupanja u kontakt s autorima izložbe, kako bi se potvrdila (ili ne) atribucija Brouweru, do suradnje nije došlo.

28 Akvareli iz zbirke kneževa Liechtenstein izloženi su 2019. godine na izložbi *Rudolf von Alt und seine Zeit: Aquarelle aus den Fürstlichen Sammlungen Liechtenstein*.

29 vidi: JASMINKA NAJČER SABLJAK, *Prizori iz Slavonije i Srijema u opusu austrijskog slikara Franza Alta*, Radovi IPU, 42 (2018.), 153. – 166., 153., 154.

30 Katalog je označen signaturom I-71.

Sl. 5 neutvrđeni slikar: *Veduta marine*, druga polovica 19. stoljeća; akvarel na papiru: 21,5 x 32 cm; sign.: nema, MSO-209619

Osam umjetnina zabilježeno je u drugoj sobi u prizemlju stana – sedam ulja i jedan bakrorez. Bakrorez *Akt* rad je cijenjenog hrvatskog grafičara Tomislava Krizmana (1882.–1955.), a *Akt* izveden u ulju djelo je neutvrđenog autora, kao i slika *Igra vila*. Zatim se navodi *Put za Lovranu* neutvrđenog mađarskog slikara te dvije slike jednog autora – *Namještena soba* i *Djevojka*. Autori nisu navedeni ni za preostale dvije slike izložene u drugoj sobi, *Priroda* i *Konji na pustari*. U Zbirci slika i okvira nije identificirana nijedna navedena umjetnina.

Na prvom katu izloženo je četrnaest djela, uglavnom ulja te jedan akvarel.

U prvoj sobi nalazi se slika *Markiz* autora Francesca Vinee i to je jedina slika s prvoga kata koja je sačuvana u Zbirci slika i okvira. Uz nju zabilježena je slika starog rabina autora Kaufmana, zatim četiri ulja ukrajinskog slikara Nikolaya Samokisha (*Amazonka*, *Džamija*, *Mali Rus*, *Zimski pejzaž*) te jedan akvarel (*Petrograd*). U ovoj sobi izložene su još dvije slike, djela neutvrđenih slikara: *Djevojke* i *Akt*.

Slika *Markiz* rad je firentinskog slikara Francesca Vinee, slikara bogatog opusa, poznatog po žanr-prizorima ljudi u povijesnim kostimima.³¹ Slika sačuvana u muzeju tipično je djelo slikareva opusa: muškarac u baroknom odijelu prikazan je u interijeru, sjedi i čita pismo, desnom rukom oslanja se na dug štap s drškom od bjelokosti. Velika pozornost pridana je prikazu samog interijera – od crvenih tapeta s vegetabilnim ukrasom i raskošnog ogledala preko ormarića uza zid na koji su položeni keramička vaza i mandolina do nonšalantno odbačenog šešira na podu u prvom planu, na samom rubu slike.

Slika je s kulturno-povijesnog stajališta vrlo zanimljiva zbog većeg broja oznaka na poleđini: voštani pečat, zatim brojevi pisani crvenom i bijelom kredom te grafitnom olovkom omogućili su gotovo potpunu rekonstrukciju

povijesti njezina vlasništva.³² Crveni voštani pečat s monogramom EH provenijenciju slike stavlja u zbirku njemačkog kolekcionara Karla Ewalda Hassea (1810. – 1902.), koji je, kao suvremenik autora, mogao biti i prvi vlasnik slike. Hasseovu cjelokupnu zbirku naslijedio je zet, muž njegove kćeri, zoolog profesor Ernst Ehlers, koji je 1920-ih godina prodavao dijelove zbirke. Pečat *Bundesdenkmalamt Wien*, dozvola izvoza korištena između 1923. i 1934. godine, koji se nalazi na poleđini slike, upućuje da je slika ušla u austrijsko područje, odakle je izvezena tijekom 1920-ih ili početkom 1930-ih godina, kada je mogla ući u Zbirku Weissmann.

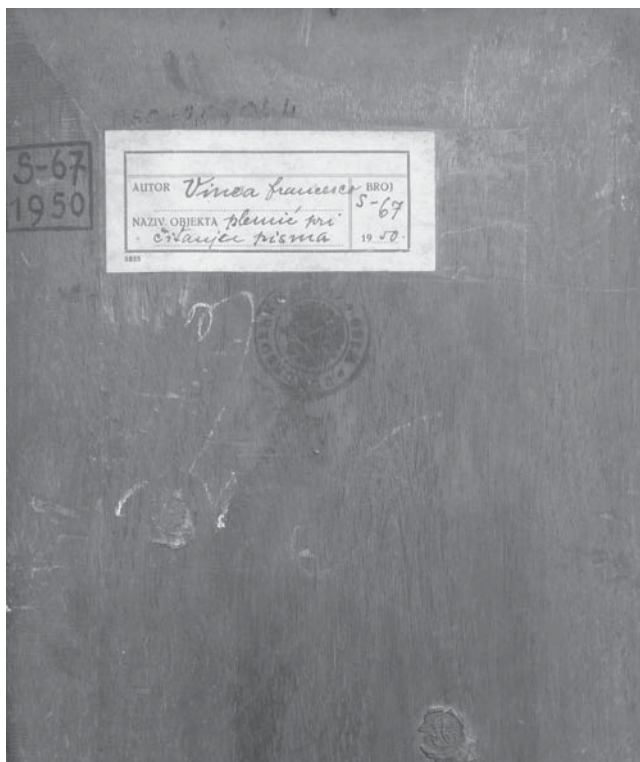

Sl. 6 Francesco Vinee. *Markiz*, 1874.; ulje na dasci; 30,5 x 19; sign.: l. d. F Vinee. / 1874.; MSO-206044/1-2

U drugoj sobi na katu izloženo je pet ulja: *Novi Vinodolski* Petra Orlića, zatim *Djevojka* Josepha Carauda, *Perivoj s djecom* Franza Gaula, *Djevojka na potoku* i *Sušenje rublja*, dva djela neutvrđenih umjetnika.

31 Francesco Vinee (Forlì, 1845. – Firenca, 1902.), studirao je slikarstvo na Akademiji u Firenci. Izlagao je u Italiji, Parizu i Londonu (u Londonu je između 1877. i 1882. godine izlagao u Royal Academy). Djela mu se čuvaju u Brooklynu, Firenci i Milanu. Poznat kao slikar žanr-prizora.

32 Rezultati istraživanja provenijencije slike putem plakata predstavljeni su na *Provenance, why does it matter? Provenance, Dispossession and Translocation Research*, ljetnoj školi projekta Transfer of Cultural Objects in the Alpe Adria Region in the 20th Century (TransCultAA) održanoj u Zadru od 27. do 31. kolovoza 2018. godine.

Sl. 6a Francesco Vineo. Markiz, 1874.; ulje na dasci; 30,5 x 19; sign.:
l. d. F. Vineo. / 1874.; MSO-206044/1-2 - poleđina slike Markiz

Na popisu iz 1947. godine nalaze se dvije slike slikane uljem na drvu: *Veselo društvo* i *Markiz*, zatim slika *Barke na moru*, koja se može identificirati sa slikom marinista Alekseja Hanzena.

Na popisu slika preuzetih za muzej u prosincu 1941. pod rednim brojem 1 nalazi se slika koja prikazuje osječki trg u Gornjem gradu. Ona nije navedena na ranije izrađenom popisu umjetnina po sobama, no nalazi se na popisima iz 1946. i 1947. godine. Navedena slika jedina je slika dosad publicirana kao vlasništvo Hermanna Weissmanna i jedina slika za koju je provenijencija u Weissmannovoj zbirci potvrđena iz nekoliko izvora. Riječ je o ulju na platnu s prikazom glavnog osječkog trga i pripisana je osječkom slikaru Antonu Erbenu (1839. –1909.). Nalazi se u jednostavnom drvenom posrebnom okviru.

Sl. 7 Anton Erben. Trg u Gornjem gradu, 1868.; ulje na platnu; 62 x
80 cm; sign.: nema; MSO-154179

Sliku je, prema popisu od 2. prosinca 1941. godine, dr. Weissmann pohranio u muzeju. Na popisu se nalazi pod rednim brojem 1. kao *uljana slika Trg dr. Ante Pavelića*. U Zbirci fotografija Povijesnog odjela čuva se fotografija slike i na poleđini je navedeno rukopisom: *Uljeni original u posjedu advokata / dra Hermana Weissmanna / 5./8. 1940.*, što je pomoglo utvrđivanju provenijencije slike. Fotografija slike također se nalazi na popisu darovanih umjetnina pod rednim brojem 11. Nije poznato kako je dr. Weissmann sliku nabavio, a u zbirku je zasigurno ušla nakon 1920-ih godina, kada se Weissmann doseljava u Osijek i otvara odvjetnički ured. Istraživanje Branke Balen 2001. godine donijelo je zanimljiv podatak o nastanku slike, koja je naslikana kao narudžba za glavni zgoditak na zabavi 1868. godine.³³

Na poleđini slike nema zapisa ni oznaka koji bi pomogli u osvjetljavanju povijesti promjene vlasništva slike, samo nekoliko naljepnica koje su ostale kao kataloške jedinice izložbi na kojima je slika izlagana. Slika prikazuje današnji Trg dr. Ante Starčevića, gledan od Drave prema južnoj strani. Predstavlja najraniju poznatu vedutu Osijeka u tehnici ulja na platnu te je upravo zbog te dokumentarne važnosti, više nego zbog umjetničke vrijednosti, često izlagana. Uz prikaz dviju palača na Trgu („stara» barokna palača obitelji Prandau na mjestu današnje historicističke palače Von Normann-Ehrenfels (zgrada Osječko-baranjske županije), uglovnica tvorničara Emerika Reisnera) i kapucinske crkve te istočne strane Županijske ulice, u prvom je planu svakodnevnim prizor tržnice na Trgu s ljudima u živopisnim nošnjama i domaćim životinjama u pokretu, a naslikano je i nekoliko zanimljivih samostalnih žanr-prizora.

ZAKLJUČNO

Istraživanja Zbirke slika i okvira Muzeja Slavonije vezana uz provenijenciju muzejskog fundusa, kao i istraživanja povijesti Odjela otvorila su pitanje osječkih kolekcionara i njihove ostavštine, kako u Odjelu umjetničkoga obrta, tako i u fundusu cijelog Muzeja Slavonije. Uz već poznate kolekcionare pojavilo se ime dr. Hermanna Weissmanna, koji je poznat kao vlasnik vrijedne knjižnice te zanimljive numizmatičke zbirke. Tragična sudbina vlasnika zbirke, koji je kao Židov stradao tijekom Drugoga svjetskog rata, dodatno je potaknula istraživanje njegove ostavštine, kako bi se muzealizacijom zbirke sačuvala barem uspomena na obitelj.

Prema popisu umjetnina koje su se nalazile u vlasništvu zaključujemo da je prikupio i na dvije adrese izložio gotovo 70 djela, uglavnom suvremenih autora te osječkih i slavonskih slikara. U uredskim prostorima uglavnom su se nalazile grafike i crteži, od kojih se posebno izdvaja opus Huga Conrada Hötendorfa, osječkog slikara i učitelja crtanja u znamenitoj Osječkoj gradskoj risarskoj školi. Osim Hötendorfa izložena su djela Vladimira Filakovca i Josipa Zormana. Važan je i ciklus od 12 bakroreza staroga Osijeka,

³³ BRANKA BALEN, *Anton Erben, slikar i kulturni djelatnik*, u: *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, 16 (2000.), 79. - 88.

što potvrđuje zanimanje kolekcionara za grafičku umjetnost kao i želju da u javni prostor ureda izloži osječke motive.

U privatnom stanu popisan je manji broj umjetnina, a riječ je uglavnom o uljima i akvarelima. Teme slika usklađene su s intimnijim karakterom prostora, u koji su ulazili odabrani, pa taj dio popisa otkriva aktove, intimne i ljupke prizore poput majke s djecom ili djece u parku ili, pak, igru vila.

Iako nisu identificirane sve umjetnine s popisa ni poznati podatci o nabavi slika za Zbirku Weissmann, istraživanje je potaknulo daljnju pretragu svih umjetnina iz zbirke kao i mogućnost virtualnog objedinjavanja sačuvanih umjetnina Zbirke Weissmann, koje se nalaze u baštinskim institucijama grada Osijeka. Time bi se ostvarila rečenica iz Popisa koji je 1947. godine izrađen u svrhu izlučivanja navedenih umjetnina iz popisa ostavine... *gdje će prema izričitoj namjeni samog legatara kao historijsko-kulturna vrednota biti pristupačne čitavom narodu.*³⁴

---

³⁴ vidi bilj 19.

LITERATURA

Ambruš, Jelica. Vladimir Filakovac: 1892 – 1972., Osijek: Galerija likovnih umjetnosti, Zagreb : Institut za povijest umjetnosti, 2009.

Arheološki klub »Mursa«: zapisnici sjednica 1933.-1944. / priredio Ante Grubišić. Osijek : Muzej Slavonije, 2005.

Balen, Branka. Anton Erben, slikar i kulturni djelatnik // Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, 16(2000.), str. 79-88.

Dobrovšak, Ljiljana. Židovi u Osijeku: od doseljavanja do kraja Prvog svjetskog rata Osijek : Židovska općina : Čarobni tim d.o.o., 2013.

Gavrović, Milan. Čovjek iz Krležine mape : život i smrt dr. Đure Vranešića. Zagreb : Novi liber, 2011.

Göricke-Lukić, Hermine. Numizmatička oprema iz Muzeja Slavonije – kovčez, ormari, kutije, kartoni // Osječki zbornik 29(2009), str. 167-175.

In the district court of Haifa... The Palestine Gazette: published by Authority, 1627 (6. studenoga 1947.), 1209.

Najcer Sabljak, Jasminka. Prizori iz Slavonije i Srijema u opusu austrijskog slikara Franza Alta // Radovi IPU 42(2018), str. 153-166.

Radoš, Valentina. Biblijski motivi u grafikama Abela Panna – prilog poznavanju zbirke grafika i crteža 20. stoljeća u Galeriji likovnih umjetnosti, Osijek // Osječki zbornik 29 (2009.), str. 263-267.

Salatić, Blanka. Knjižnica osječkog odvjetnika Hermanna Weissmanna: pravna građa // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 3-4(2010), str. 166-171.

Švajcer, Oto. Likovna kronika Osijeka: 1850 – 1969. godine. Osijek : Galerija likovnih umjetnosti, 1991.

Weiss, Ljubo Ruben. Obitelj Weissmann // Ruah Hadaša: glasilo Židovske vjerske zajednice Bet Israel, X/30 (2015/5775), str. 50-52.

Žaja Vrbica, Sanja. Hrvatska slikarska dionica ruskog marinista Alekseja Hanzena // Ars Adriatica, 8(2018), str. 163-178.

Živaković Kerže, Zlata. Židovi u Osijeku (1918.-1941.). Osijek : Židovska općina, 2005.

Živaković Kerže, Zlata. Stradanja i pamćenja: holokaust u Osijeku i život koji se nastavlja. Slavonski Brod : Hrvatski institut za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Osijek: Židovska općina, 2006.

Zavičajnici grada Osijeka: 1901. – 1946. / priredili Stjepan Sršan i Vilim Matić. Osijek : Državni arhiv, 2003.

ARHIVSKI IZVORI

Muzej Slavonije, Povijesni odjel, Dokumentarna zbirka, *Redovni spisi*

Muzej Slavonije, Knjiga izlaska

Državni arhiv u Osijeku, HR-DAOS-6, *Fond Gradsko poglavarstvo Osijek, 1941.-45*, Kut. 5305

FOLLOWING THE TRACKS OF THE ART COLLECTION OF DR. HERMANN WEISSMANN WITH REFERENCE TO THE WORKS IN THE MUSEUM OF SLAVONIA

SUMMARY

Hermann Weissmann (1884-1943 (?)), a lawyer and collector from Osijek, Croatia donated one part of his collection to the Museum of Slavonia and stored another part of it in the Museum during World War II. The collection consisted of his family library, a numismatic collection, and a collection of paintings and graphics. He created his art collection in two locations – in the clerk's office at 9 Radićeva Street and in his home at 4 Gaj Square. Today, it is divided between the heritage institutions of Osijek – the Museum of Fine Arts, the State Archives, and the Museum of Slavonia. The provenance research of the Collection of Paintings and Frames of the Department of Arts and Crafts has identified seven artworks as part of the collection of Hermann Weissmann. It was based on the documentation preserved in the Documentary Collection of the History Department of the Museum of Slavonia and in the database in the State Archives in Osijek. In the context of exploring Dr. Weissmann's art legacy, his library, which reveals his interest in both art history and art topics, is also a very valuable source of information.

Hermann Weissmann was born in Virovitica, Croatia in 1884 in a Jewish merchant family. In Osijek, in the early 1920s, he opened a law practice and started a family. He was a prominent public and cultural employee in the city of Osijek. With the outbreak of World War II, as a prominent Jew, Dr. Weissmann disappeared from public life. Together with his most immediate family, he was deported to the Tenja camp near Osijek in 1942, from where the Jews from Osijek were sent by train to the Auschwitz concentration camp. He tried to save his life by donating his collections – the library, numismatics, and the collection of Croatian painters, as mentioned earlier, to the municipality (i.e. city) of Osijek.

A record with a list of pictures and books not intended for donation, but listed as a legacy in the lawyer's office in Radićeva Street and in the apartment in Gaj Square, was preserved. The paintings and graphics are listed according to the rooms in which they are located; in four rooms in the clerk's office, in two rooms on the ground floor of the

apartment, and in two rooms on the floor of the apartment, a total of 34 pictures in the clerk's office (oils, graphics, sketches) and 29 pictures (oils, watercolors) in the apartment. There were mostly graphics and drawings in the office, among which the oeuvre of Hugo Conrad Hötendorf stands out, as well as the works of Vladimir Filakovac and Josip Zorman, while the cycle of 12 engravings of the old Osijek is also important. The only painting from the clerk's office that is preserved in the Collection of Paintings and Frames is an oil painting by Gvozdenović listed as Boats. Fig. 1

The topics of the paintings listed in the apartment are in accordance with the more intimate nature of the space, so this part of the list reveals nudes, intimate and delightful scenes like a mother with children or children in a park, or a play of fairies. Several paintings from the private apartment were identified. The Museum holds a painting of the famous Marinist Alexei Vasilievich Hanzen, inventory code MSO-206046. Fig. 2 The painting shows the Dubrovnik landscape with a summerhouse, in the foreground a pier and two boats in the bay, in the background the Gundulić-Ghetaldi summerhouse, that is, the hotel Vila Solitudo. In the Museum of Fine Arts, there is an oil on canvas by the aforementioned author called Tugboat Pulling a Sailboat on the Turbulent Sea, and further research will reveal which image comes from the Weissmann Collection. The oil painting on the wood from the list is probably A Cheerful Company, a Flemish baroque painting, inventory code MSO-206058, the authorship of which can be attributed to the Flemish painter of genre scenes Adriaen Brouwer. Two unsigned vedute of city ports in identical frames, inventory codes MSO-209618 and MSO-209619, are identified as two watercolors Two Different Ports by an unknown painter. Fig. 4, Fig. 5 Their author could be the Viennese watercolorist Rudolf von Alt. A painting from the first floor of the apartment, Marquis by Francesco Vineo, was identified. It is a typical work of the painter's oeuvre, and it is interesting because of the markings on the back, which allow the reconstruction of the provenance (it originates from the collection of the German collector Karl Ewald Hasse, inherited by Ernst Ehlers). Fig. 6, 6a

The list of the pictures taken for the Museum in December 1941 contains a painting by Anton Erben that depicts the Upper Town square of Osijek (MSO-154179). Since it was not on the list of the artwork by room, but on the 1946 and 1947 lists, its original location is unknown. As the earliest known oil on canvas representing the veduta of Osijek, it has a great documentary value, and it has often been exhibited. Fig. 7

In 1947, the final list of items from the legacy of Dr. Hermann Weissmann was compiled, which, due to their

culturally-historical value, were extracted from the entire inheritance and officially listed as a legacy.

The research of Dr. Hermann Weissmann's legacy in the Collection of Paintings and Frames has instigated a further search for all the artwork from the collection, as well as the possibility of the virtual unification of the preserved artworks from the Weissmann Collection, located in the heritage institutions of the City of Osijek, in order to preserve the memory of the family and the creator of the Collection through musealization